

Dorota Celińska-Janowicz

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
„WIEŚ JAKO PRZEDMIOT BADAŃ NAUKOWYCH
NA POCZĄTKU XXI WIEKU”**

W dobie globalizacji i nasilających się procesów urbanizacji i metropolizacji uwaga wielu badaczy, także polskich, skupia się na miastach i obszarach zurbanizowanych. Tymczasem równie interesującym, choć w ostatnich latach nieco zaniedbywanym przedmiotem badań naukowych jest wieś i obszary wiejskie. Zarówno w Europie, jak i w Polsce to właśnie obszary wiejskie zajmują większość przestrzeni, a jednocześnie podlegają intensywnym przeobrażeniom, z jednej strony w zakresie pełnionych funkcji (np. malejąca rola rolnictwa, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich), a z drugiej – pod względem fizjonomii (m.in. procesy urbanizacji wsi w strefach podmiejskich, przekształcenia tradycyjnych form osadnictwa wiejskiego). Wszystkie te zagadnienia, jak również wiele innych, stały się tematem konferencji „Wieś jako przedmiot badań naukowych na początku XXI wieku”, zorganizowanej 27 września 2010 roku przez Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego. Konferencja ta stanowiła swoistą odpowiedź i uzupełnienie konferencji dotyczącej miasta jako przedmiotu badań naukowych, zorganizowanej w czerwcu 2008 roku.

Konferencja została podzielona na trzy, następujące po sobie sesje, w ramach których przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych prezentowali stan badań i główne problemy związane z badaniem wsi (obszarów wiejskich). Pierwsza sesja dotyczyła badań wsi w ramach dyscyplin naukowych związanych z przestrzenią, a mianowicie geografii i architektury. W referacie „Wieś w badaniach geograficznych – wybrane problemy badawcze” prof. Jerzy Bański z Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk w Warszawie poruszył zagadnienia zarówno o charakterze typowo geograficznym, takie jak miejsce wsi w koncepcjach rozwoju przestrzennego czy wątek struktury funkcjonalnej obszarów wiejskich, jak i kwestię, która pojawiała się także w pozostałych wystąpieniach – problem zdefiniowania pojęcia i delimitacji przestrzennej obszarów wiejskich. To ostatnie zagadnienie dotyczy także metodologii zbierania danych statystycznych w odniesieniu do obszarów wiejskich, co okazało się punktem wyjścia ożywionej dyskusji, również z udziałem licznie reprezentowanych przedstawicieli Głównego Urzędu Statystycznego.

Zagadnienia związane z praktyczną stroną kształtowania przestrzeni wiejskiej były tematem wystąpienia prof. Marka Konwickiego z Politechniki Krakowskiej pt. „O wątpliwych i niewątpliwych pożytkach badań wsi w planowaniu przestrzennym i architekturze”. W swoim referacie prof. Konwicki zwrócił m.in. szczególną uwagę na rolę plastycznej wizualizacji zapisów planów zagospodarowania przestrzennego jako narzędzia syntetyzującego zapisy techniczne planu i podnoszące jego czytelność i komunikatywność. Prelegent wskazywał także na problemy związane z coraz intensywniejszą realizacją funkcji nierolniczych na obszarach wiejskich, których struktury przestrzenne powstawały w ścisłym powiązaniu z pełnieniem funkcji rolniczych.

Drugą sesję rozpoczął referat dr Moniki Stanny z Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie podejmujący zagadnienie wsi jako przedmiotu badań demograficznych. Prelegentka wskazała z jednej strony na wspomniany już wcześniej problem demarkacji dwóch rodzajów wzajemnie powiązanych obszarów: miejskich i wiejskich, z drugiej – na zagrożenie płynące z nadmiernych uogólnień wyników badań związane z ujmowaniem w jedną kategorię badawczą wszystkich obszarów wiejskich, jakże wewnętrznie zróżnicowanych i dynamicznych. Na zakończenie dr Stanny wskazała na znaczenie wskaźników demograficznych (rola swoistego papierka lakmusowego) w ujawnianiu i badaniu zjawisk o charakterze społeczno-ekonomicznym na obszarach wiejskich.

Punkt widzenia ekonomisty zaprezentował w swoim wystąpieniu prof. Jerzy Wilkin z Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. W referacie „Kurczące się znaczenie rolnictwa w życiu wsi i co może je zastąpić” prof. Wilkin wskazywał na zachodzące obecnie na wsi procesy dywersyfikacji miejsc pracy w kierunku zawodów nierolniczych, jak również na rolę w tym procesie polityki Unii Europejskiej, nie tylko w ramach pierwszego, lecz także, a może przede wszystkim, drugiego filaru wspólnej polityki rolnej dotyczącego rozwoju obszarów wiejskich.

W referacie „Współczesne kierunki badań obszarów wiejskich – próba systematyzacji” prof. Krzysztof Górlach z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego scharakteryzował dokonujący się we współczesnej nauce proces zastępowania tradycyjnej socjologii wsi konglomeratem interdyscyplinarnych badań określanych mianem studiów wiejskich (*rural studies*). Badania te koncentrują się wokół kilku obszarów tematycznych takich jak przyroda, kulturowe reprezentacje wsi i nowe gospodarki na obszarach wiejskich czy – nieco mniej popularne wśród polskich badaczy – zagadnienia związane z władzą, nowym konsumpcjonizmem czy problematyką płci kulturowej i tożsamości na obszarach wiejskich.

Ostatnią sesję rozpoczęło wystąpienie prof. Marii Wieruszewskiej z Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie pt. „Wieś w oczach antropologów”. Autorka wskazała w nim na potrzebę antropologizacji badań wsi, jednocześnie podkreślając, iż etnografia, uwolniwszy się od jedno-

znacznych skojarzeń z wiejskością, nie zaowocowała antropologią wsi. W swoim wystąpieniu prof. Wieruszewska odwoływała się zwłaszcza do doświadczeń Łódzkiej Szkoły Etnograficznej i dorobku badań prof. Kazimierzy Zawistowicz.

W ostatnim wygłoszonym podczas konferencji referacie prof. Józef Styk z Wydziału Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie przedstawił wyniki rekonesansu bibliograficznego dotyczącego aktualnych kierunków badań nad historią polskiej wsi. Bazując na publikacjach z okresu 1990–2010, prof. Styk wyróżnił zarówno najbardziej popularne, jak i nieco zapomniane obszary tematyczne badań w zakresie historii wsi w ostatnich latach.

Podsumowanie konferencji wygłosiła jej pomysłodawczyni i organizatorka – prof. Maria Halamska z Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, wskazując na stale obecną w różnych dyscyplinach badawczych potrzebę badań wsi i obszarów wiejskich. Interdyscyplinarne spojrzenie na tematykę wiejską zaprezentowane na konferencji ukazało nie tylko złożoność tej problematyki, lecz także różnorodność i podobieństwo problemów badawczych obecnych w badaniach obszarów wiejskich w ramach różnych dziedzin nauki.